

Folkhälsomyndigheten

Indikatorbeskrivning

Debutålder tobak

Datum: 2026-03-11

Indikatoruppgifter

Indikatornamn: Debutålder tobak
Indikatoransvarig myndighet/organisation: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)
Indikatortyp: Utfallsindikator
Redovisningsnivå: Riket

Källa

Namn på undersökning: CAN:s nationella skolundersökning
Ansvarig myndighet/organisation: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

Beskrivning av register/undersökning:

CAN:s skolundersökning genomförs årligen bland elever i årskurs 9 och gymnasiets år 2. Undersökningen är riksrepresentativ och har genomförts sedan 1971 i årskurs 9 och sedan 2004 i gymnasiets år 2. Urvalet, som genomförs i två steg, består av 350 skolor i vardera årskurserna. Det slumpmässiga urvalet dras proportionellt mot skolornas elevantal i årskurserna. I det andra steget i urvalsprocessen dras en klass i varje skola efter samma princip. Undersökningarna genomförs som lärarövervakade gruppenkäter i klassrummen och eleverna deltar anonymt. Ungefär 6000 enkäter från årskurs 9 och 4500 från gymnasiets år 2 analyseras och bearbetas varje år. Innan materialet bearbetas och analyseras rensas extremvärden och uppenbart oseriösa svar bort. För mer information om hur detta görs se: CAN rapport 240 "Om CAN:s nationella skolundersökning" <https://www.can.se/publikationer/om-cans-nationella-skolundersokning/>, CAN-rapport 135, Så görs CANs skolundersökningar samt CAN-rapport 215, CAN:s nationella skolundersökning 2022. Från och med år 2021 bytte undersökningen namn från Skolelevers drogvanor till CAN:s nationella skolundersökning.

Metodbeskrivning

Indikatordefinition:

Andel (%) elever i årskurs 9 som uppger att de använt olika tobaks-/nikotinprodukter vid 13 års ålder eller tidigare. För en mer utförlig beskrivning av indikatorn se 'Indikatorbeskrivning'.

Specifisering av variabler:

Frågeformulering: 'Hur gammal var du när du (om någonsin) gjorde följande saker första gången?: 'rökte en cigarett', 'snusade', 'vejpade'. Indikatorn består av de som svarat '11 år eller yngre', '12 år' eller '13 år' på följande: - 'Rökte en cigarett' - 'Snusade' - 'Vejpade' - 'Rökte en cigarett' och/eller 'snusade' - 'Rökte en cigarett' och/eller 'snusade' och/eller 'vejpade'

Beskrivning av beräkning:

Täljare: '11 år eller yngre', '12 år' eller '13 år' Nämnare: det totala antalet respondenter (alla som har svarat på enkäten)

Från och med 1989 års undersökning görs vikten separat för pojkar respektive flickor. Det bör påpekas att även om viktning är nödvändig eftersom urvalet är icke-proportionellt och dessutom kompenserar för eventuellt snedvridet bortfall, så påverkar viktningensförfarandet i mycket liten utsträckning de redovisade resultaten. Från och med 2017 viktas data även baserat på länstillhörighet.

Sedan 2016 finns 'annan könsidentitet' med som svarsalternativ på den inledande könsfrågan. Andelen elever som väljer detta alternativ är för liten för att särredovisas, men ingår däremot i totalen (Flickor & Pojkar). För enskilda indikatorer kan totalen över- eller understiga nivåerna bland pojkarna och flickorna. Detta beror alltså på att även de som svarat 'annan könsidentitet', eller inte besvarat könsfrågan, ingår i totalen (Flickor & Pojkar) för respektive indikator.

Svarsfrekvens:

Årskurs 9 Cirka 19 % av de slumpvis utvalda klasserna deltar inte i studien av olika skäl och definieras som bortfall. Bortfallet på individnivå är cirka 18 % i form av elever som är frånvarande då enkäten ska fyllas i. Frågan har ett högre internt bortfall än övriga frågor (sedan 2012 cirka 5 %).

Jämförbarhet över tid

Indikatorn är jämförbar över tid men till följd av covid-19-pandemin blev svarsfrekvensen år 2020 lägre än normalt samtidigt som datainsamlingen utsträcktes till terminsslutet. Detta kan påverka resultatens jämförbarhet med övriga år.

År 2025 infördes svarsalternativet 'vejpade'. Sedan dess redovisas indikatorn separat för cigaretter, snus och vejp. Den redovisas även för kombinationerna att ha rökt cigaretter och/eller snusat samt rökt cigaretter och/eller snusat och/eller vejp.

Utvecklingsarbete

2021 Sedan 2021 genomförs enkäten helt digitalt.

2019 I 2019 års undersökning introducerades möjligheten för skolorna att välja om de ville låta eleverna besvara enkäten i pappersform eller via ett formulär på webben. Omkring 60 % av skolorna valde att besvara formuläret på webben. En utvärdering av resultaten visade inte på några skillnader i prevalenserna för ANDT-indikatorerna, till följd av metodförändringen. För mer information se CAN-rapport 188, Visst är man anonym?

2012 Frågan genomgick justeringar när formuläret reviderades 2012, resultaten från den tidigare definitionen är inte jämförbar med resultatet från den nuvarande. För mer information, se: CAN-rapport 133, 'Skolelevs drogvanor 2012'. För en närmare beskrivning av 2012 års formulärrevidering, se: Reviderad enkät - En analys av resultat skillnaderna (Raninen & Nyström 2013).